

KRZYSZTOF UFNALSKI
INSTYTUT DENDROLOGII PAN

WSTĘPNE DATOWANIE DENDROCHRONOLOGICZNE DOMU NAROŻNEGO PRZY RYNKU W KÓRNIKU

W związku z trwającą dyskusją, dotyczącą wyburzenia domu narożnego przy rynku (plac Niepodległości 50) w Kórniku, zostałem poproszony o dendrochronologiczne datowanie wspomnianej budowli. Do datowania budynków najbardziej przydatna jest więźba dachowa. Z reguły jest ona montowana bezpośrednio po ścięciu drzew, dlatego pozwala na wybór do badania elementów z widocznym słojem podkorowym, pozwalającym ustalić datę ścięcia drzewa z dokładnością do pół roku. Ponieważ więźba dachowa tego obiektu została wymieniona, planowałem pobrać próbki z widocznych od strony pomieszczeń belek stropowych na parterze oraz nad północnym pokojem na poddaszu. Wiertło do pobierania prób zostawia otwory o średnicy 27 mm, aby więc nie szpecił pomieszczeń, zamierzałem pobrać próbki od górnej strony belek. Po zerwaniu fragmentu podłogi na poddaszu i usunięciu ok. 5-centymetrowej polepy glinianej okazało się, że na belki stropowe przybite są bezpośrednio deski tworzące sufit. Zatem pobranie wywierćców z belek stropowych wymagałoby znacznych prac rozbiórkowych.

Na strychu, nad pokojem na poddaszu, w celu odsłonięcia stropu usunięto fragment polepy glinianej zbrojonej sianem. Jak się należało spodziewać, ukazały się mocowane na kołki drewniane deski sufitu. Podobnie jak w przypadku stropu nad parterem nie było możliwości dotarcia do belek stropowych bez prac rozbiórkowych. Deski stanowiące sufit były bardzo (jak na dzisiejsze standardy) szerokie (ok. 30 cm) i przypominały zrywane uprzednio deski stanowiące podłogę

w pokoju na poddaszu. Podłoga ta została ułożona z dwóch rodzajów desek: szerokich, o zróżnicowanej szerokości, kładzionych zarówno wzdłuż pomieszczenia (dłuższe deski), jak i w poprzek (krótsze deski). Deski o grubości od 2 do 2,3 cm były łączone „na styk”. Do podłoża zostały przybite kutymi, ok. 12-centymetrowymi gwoździami. Niektóre gwoździe były pozaginane, co wskazuje, że deski były zerwane i przybite ponownie. Część podłogi od strony komina została wykonana z wąskich desek, o równej szerokości, położonych zarówno wzdłuż, jak i w poprzek pomieszczenia, przymocowanych do podłoża gwoździami maszynowymi o przekroju kwadratowym. Sposób i jakość ułożenia wskazuje na to, że podłoga w tym pomieszczeniu była przekładana w XX wieku. Należy dodać, że zajmujący część pomieszczenia komin powstał po ułożeniu podłogi, ponieważ jedna z desek jest weń wmurowana.

Nad pokojem na poddaszu i w południowej ścianie tego pokoju znajdują się belki będące pozostałością starej więzby dachowej. Jednak podczas pobierania próbek okazało się, że w warstwie podkorowej (kluczowej dla datowania) były one całkowicie zniszczone przez owady.

Do datowania pobrałem wyrzynki z 6 zerwanych uprzednio szerokich (od 29 do 38 cm) desek podłogowych (il. 1).

Dodatkowo oszlifowano i sfotografowano czoła pionowych listew drzwi do wspomnianego pokoju (il. 2). Pomiary wykonałem na fotografiach.

Pomiary szerokości przyrostów rocznych próbek zostały wykonane za pomocą aparatu pomiarowego LINTAB. Dokładność pomiaru wynosiła 0,01 mm. Wszystkie próbki zostały pomierzone z lewej i prawej strony. Po uzgodnieniu obydwu pomiarów serie uśredniano, tworząc sekwencję przyrostową dla próbki. Uśredniono też pomiary z lewej i prawej listwy drzwi. Synchronizację sekwencji przyrostowych i porównanie ich z chronologią wzorcową przeprowadzono za pomocą programu TSAPWin (Rinn 2002–2011).

Udało się wydatować próbki nr 2, 5 i 6. Datowanie drzwi, ze względu na niższe podobieństwo ze wzorcem, nie jest całkowicie pewne. Wyniki datowania przedstawiono w tabeli.

Najmłodszy przyrost w deskach podłogowych pochodzi z roku 1776, a na drzwiach najprawdopodobniej z roku 1787. W żadnej z próbek nie ma słoja podkorowego, można więc jedynie stwierdzić, że drzewa, z których zrobiono deski na podłogę, zostały ścięte po roku 1776, a te, z których zrobiono drzwi, po roku 1787. Zróżnicowana szerokość desek podłogowych i widoczna szeroka warstwa drewna bielastego w próbce nr 2 wskazuje, że podczas ich obróbki starano się usuwać jak najmniejszą warstwę drewna podkorowego w celu uzyskania jak najszerszych desek. Można więc przypuszczać, że deski podłogowe zostały wykonane ok. roku 1780 (nieznany pozostaje okres suszenia drewna). Materiał na drzwi może być ok. 20 lat młodszy.

1. Wyrzynki z desek podłogowych z pokoju na poddaszu. Fot. Zdzisław Nowakowski

2. Oszlifowane czoło pionowej listwy drzwi przygotowane do pomiaru szerokości przyrostów rocznych. Fot. Zdzisław Nowakowski

Na podstawie wydatowanego materiału nie można określić dokładnej daty budowy badanego domu. Do tego potrzebne są próbki z dobrze zachowaną warstwą podkorową. Być może uda się takie elementy drewniane pozyskać podczas prac remontowych. Badany budynek najprawdopodobniej był budowany w latach 80. XVIII wieku, a prace wykończeniowe mogły się przeciągnąć nawet do początku wieku XIX.

Datowanie serii przyrostowych próbek pobranych w domu narożnym przy rynku (plac Niepodległości 50) w Kórniku

Próbka	Liczba przyrostów	Datowanie (najstarszy i najmłodszy przyrost roczny)
podłoga 2	106	1671–1776
podłoga 5	95	1660–1754
podłoga 6	101	1655–1765
drzwi	59	1729–1787

Dziękuję prof. dr Tomaszowi Ważnemu za weryfikację datowania.

ABSTRACT

KRZYSZTOF UFNALSKI

PRELIMINARY DENDROCHRONOLOGICAL DATING OF A CORNER HOUSE IN KÓRNIK

Dendrochronological dating of 3 floor planks from a room in the attic of a corner house in the market square in Kórnik (plac Niepodległości 50) indicates that the house was probably built in the late 18th century (in the 1780s).